

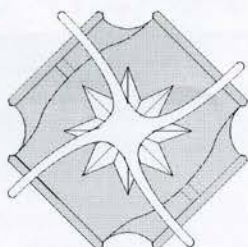
De *Nieuwe*

Zelfzwichter

in dit nummer

- Redactioneel
- Molens in beweging
- Een veilig gevoel
- Van gewone mensen
- Achter het molennieuws
- Gildenieuws
- Molennieuws
- Lintjesregen
- Wanmolen
- Afscheid D. van der Zee
- Bløf bij Ceres
- Molens leren bewegen
- Pegel
- Molenweekend 2005
- Onbekende molens
- Boekennieuws
- Jo Reitsema †
- Molengekken
- Lemminga / De Dellen
- Agenda

Colofon

De Nieuwe Zelfzwichter

Jaargang 9, no. 2

juni 2005

ISSN 1386-4920

De Nieuwe Zelfzwichter is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen. Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december. Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor € 14,00 per jaar (4 nummers).

Losse nummers kosten € 3,50 (exclusief porto).

Redactie:

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen, tel. (050) 312 16 94

J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek -

Groningen, H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, G. Koster - Peize,

M. Strijkstra-Kalk - Groningen, D. Lippe - Groningen (lay-out).

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,

t.a.v. Ledenadministratie, Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

Participanten:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, tel. (0597) 59 19 31

Stichting De Groninger Molen, tel. (050) 312 16 94

Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen

Secretariaat: J.-J. Sterenberg, De Vliet 5, 9781 NR Bedum,
(050) 3014039

Molenbureau

Het gemeenschappelijke adres voor alle informatie over molens, de redactie van De Nieuwe Zelfzwichter en de secretariaten van de participanten in De Nieuwe Zelfzwichter is:

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen, 050-312 16 94

E-mail: molens@museumhuisgroningen.nl

Het molenbureau is geopend op de OCHTENDEN van MAANDAG t/m DONDERDAG en eventueel op andere tijden na afspraak.

Afd. Groningen

Groninger molenarchief:

Het Groninger Molenarchief, Wedderstraat 39, Veele

(9541 ED Vlagtwedde)

0599-312185 (dinsdag), molenarchief@hetnet.nl

Aan dit nummer werkten mee:

J.C. van Driel, L. Duijm, G. Geertsema-ten Broek, D. v.d. Heide,

J. Knecht, T. Pol, D. Reitsema, W. van Rheen, J.-J. Sterenberg,

M. van Straten, A.M. Strijkstra, M. Strijkstra-Kalk, L. Venema,

H.G.T. Vos

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO, Groningen

Drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage: 750 (+ 100 extra) exemplaren

Sluitingsdatum kopij: 5 september 2005

foto omslag:

De Lelie (32) in Eenrum [20],
het epicentrum van de aangekondigde
Groningse (molen)aardverschuiving

Foto: H.Noot, Haren (20-05-'04)

- 2 • **Redactioneel**
- 3 • **Groninger Molens in Beweging!**
Galileo zei al tegen de inquisitie over de (Groninger Molen)wereld: "En toch draait ze!"
- 5 • **Een veilig gevoel voor molenbezoekers**
Op Koninginnedag krijgt De Helper naast twee onschuldig witte zeilen twee rode zeilen - als voorschot op de Dag van de Arbeid?
- 6 • **Van gewone mensen**
Interview (letterlijk): (een) visie (ontstaat) tussen (twee of meer mensen). Die tussenruimte bevat lucht - die kun je inademen of gebruiken om molens aan te drijven (bakken kan ook nog...).
- 8 • **Is dat wel zo? - Achter het molennieuws**
Draaibare staven, rollende dollen - dat heeft niets met ouderwetse draaimolens te maken, maar wel met een gemoderniseerd draaiende molen.
- 9 • **Gildennieuws**
Alle goede dingen bestaan uit drieën - ook de voorstellen voor de nieuwe opleiding tot vrijwillig molenaar.
- 10 • **Molennieuws**
*Molens hebben iets met kunst, al is het maar bij aangelaste balkkoppen.
Bij Ander Molennieuws beweert iemand dat zij niet doorgedraaid is, maar wel doordraait.*
- 13 • **Lintjesregen 2005**
Een vorm van neerslag waar de poldermolenaars niet voor in actie hoeven te komen.
- 14 • **De Wanmolen**
Cryptisch: Zo'n geslaagde scheiding is niet fraai (wanprestatie)
- 15 • **Afscheid van Douwe van der Zee en van de molenaars van de SDGM**
Quartaire arbeidsvoorwaarden voor molenvrijwilligers: speklappen en rookworst, piccalilly, mosterd, jus - en de beste wensen van ds. Gremdaat.
- 17 • **Bløf onder de molen!**
Let op: overstekende swingende Groningers.
- 18 • **Molens leren bewegen**
Niet bij Teleac, wel in Groningen: Hoe word ik een bekwame molengek?
- 19 • **Betekenis en herkomst van het woord PEGEL**
Raise the red lantern - maar dan heel anders.
- 20 • **Groninger Molenweekend 2005**
We zijn er bijna... .. (op de helft van het aantal Groninger molens).
- 22 • **Onbekende Molens**
Heel slim: een molen verplaatsen naar een locatie waar het altijd waait.
- 23 • **Boekennieuws / Molens on line**
Twee rubrieken in één klap: tweedehands oude tekst verkopen voor nieuw.
- 24 • **Jo Reitsema overleden**
Een leven in het stof, maar zeker niet door het stof.
- 25 • **Over molengekken: de Plaatjesmaker en de Stofhapper**
Net als Rivella: een tikkeltje vreemde jongens die molenvrienden!
- 28 • **Lemminga en De Dellen: een dubbel jubileum van molenaar en molen**
Meiden, daar blijft een krasse man jong bij.
- **Agenda**

Redactioneel

Een nieuwe lente... en een radicaal nieuw molengeluid...

Deze *Nieuwe Zelfzwichter* biedt u een groot aanbod aan molenactiviteit en molenvaria. Bij het ter perse gaan van dit nummer is de bundeling van de provinciale Groninger molenorganisaties in volle gang: moleneigenaren, vrijwillig molenaars en molenvrienden gaan elkaar versterken in de strijd voor de Groninger molens, vanuit hun gezamenlijke Groninger Molenhuis. Het leven van Groninger molens hangt af van de interesse van **alle** Groningers. Het Groninger Molenhuis zal zijn uiterste best doen de Groningers te betrekken bij hun prachtige cultuurhistorische molenbezit (zie: *Groninger molens in beweging*). Dit moet de Groningers overtuigen van de noodzaak hun en onze molens te ondersteunen.

Deze samenwerking wordt niet alleen toegejuicht vanuit de molenwereld, maar ook vanuit de provincie: de gedeputeerde voor cultuur, toerisme en recreatie Hans Gerritsen zal de opening van Het Groninger Molenhuis verrichten. Hij geeft elders in dit blad in een vraaggesprek gevoelens prijs over waarom hij de molenwereld waardeert (zie: *Van gewone mensen*).

Interesse in molens kan vele vormen aannemen. In dit nummer van ons blad zijn drie stukken te lezen over verschillende gradaties van 'molengekte': de fotograaf, de historicus (zie: *Over molengekken: de plaatjesmaker en de stofhapper*) en de vrijwillig molenaar (zie: *Molens leren bewegen*). Voor de historicus zijn in dit blad twee interessante bijdragen te vin-

den over een oude methode om zonder zeven 'het kaf van het koren te scheiden' (zie: *De Wanmolen*) en een verhandeling over betekenis en herkomst van het woord 'Pegel' voor de poldermolenaar. Verder tonen bijdragen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars (zie: *Gildenieuws*) en een beschouwing over veiligheid in molens (zie: *Een veilig gevoel voor molenbezoekers*) aan dat de Groninger molenwereld actief aan de toekomst werkt!

Waardering voor inzet voor molens blijkt ook uit het gebeuren op koninginnedag: twee Groninger 'molenactivisten' zijn gedecoreerd (zie: *Lintjesregen 2005*).

Verder blijkt uit deze *Nieuwe Zelfzwichter* dat de Groninger molenwereld behoorlijk van feesten weet. Voorafgaand aan het Groninger Molenweekend op 11-12 juni wordt op 10 juni Het Groninger Molenhuis feestelijk ingeluid: iedereen is van harte uitgenodigd! Daarnaast vindt tijdens het Groninger Molenweekend op 11 juni bij de molen *Ceres* in Spijk een huzarenstukje plaats: de befaamde Zeeuwse popgroep *Bløf* zal de lucht rond de muzikaal laten zinderen (zie: *Bløf onder de molen*)!

Laten we hopen dat deze vele uitingen van onze *Groninger molens in beweging* een mooie startbeweging vormen: hoe meer mensen van onze Groninger molens kunnen genieten, hoe beter voor het behoud van onze gewaardeerde molencultuur!

A.M. Strijkstra

Vanaf 4 april is Roeli Broekhuis voor 8 uur per week werkzaam voor het molenbureau. Roeli Broekhuis adviseert het bestuur van Het Groninger Molenhuis. Ze geeft leiding aan het molenbureau en zijn (project)medewerkers en vrijwilligers. Roeli Broekhuis is tevens directeur van het Museumhuis Groningen. Het Molenhuis en het Museumhuis bewonen samen het kantoorpand aan het Lopende Diep 8 te Groningen. Door haar bekendheid met de museum- en monumentenwereld in het Noorden, kan Roeli Broekhuis een faciliterende rol spelen bij de noodzakelijke samenwerking voor activiteiten met en rond molens en met andere erfgoedpartners.

In de afgelopen hectische periode heeft de stuurgroep al veel plezier gehad van haar expertise en haar enthousiasme.

Groninger Molens in Beweging!

Die mooie Groninger molens...

Groninger molens zijn speciaal, en niet alleen voor Groningers. Nergens in Nederland is het wiek-systeem met kleppen, de zelfzwichting, zo uitbundig aanwezig. Dit laatste is een prachtige weerspiegeling van een industriële ontwikkeling die zich alleen in het Noorden, en met name in Groningen, heeft gemanifesteerd. En waarbij de Groninger molenwereld gelukkig zo koppig is geweest om dit te willen behouden, en niet te laten weg-restaureren!

Groningers hebben een groot probleem: ze kunnen moeilijk hun eigen loftrompet steken. Uitingen van trots overstijgen zelden de woorden 'kon minder...'. Dit doet echter het Groninger molenpark en al de ondersteunende vrijwilligers en organisaties absoluut onrecht aan. De Groninger molenwereld leeft! Vele tientallen vrijwilligers zijn bezig met onze Groninger molens. Enthousiaste vrijwilligers die activiteiten rondom molens organiseren, eigenaren (stichtingen met vrijwilligers en zeer bevlogen particulieren), vrijwillig molenaars, liefhebbers van de historie van de molens... allemaal dragen ze hun steentje bij. Hun gezamenlijk doel is *het laten leven van molens in Groningen*.

Groninger molens leven!

Molens kan je laten 'leven' op verschillende manieren. Molens moeten 'kunnen leven', dus goed onderhouden worden en maalvaardig blijven. Molens moeten 'leven', in werking zijn, om tot hun recht te komen als industrieel monument. Molens moeten 'leven voor de maatschappij': alle Groningers moeten bewust kunnen genieten van hun Groninger

molens. Precies deze doelen streeft Het Groninger Molenhuis na. Hiervoor is een brug geslagen tussen de provinciale molenorganisaties voor moleneigenaren, molenaars en molenvrienden onder het motto *samen staan we sterk!*

Voor het laten leven van een molen zijn nodig: een mooie functionele molen, enthousiaste molenaars en andere vrijwilligers, en wind. Voor het behouden van molens als industrieel (bewegend) monument is dus een aantal dingen nodig. **Geld:** geld is altijd nodig voor onderhoud en herstel van monumenten. Geld is moeilijk te krijgen in een tijd waarin gemeentes en provincie het moeilijk hebben en al het geld, net als het Groninger aardgas, naar de Randstad lijkt te verdwijnen. Het Groninger Molenhuis zal met de achterban van alle molen-geïnteresseerden meer slagkracht hebben bij het ondersteunen van eigenaren in hun zoektocht naar geld. **Mensen:** molens moeten aan het werk gezet worden en, minstens zo belangrijk, in de belangstelling van de samenleving gebracht worden. Hiervoor moeten vrijwillig molenaars en andere vrijwillig helpende

Groninger Molenhuis

NOG GEHEIM!

(Wordt officieel pas onthuld op 10 juni.)

handen hun steentje bijdragen. En al deze mensen hebben daarbij de steun van de *donateurs* van Het Groninger Molenhuis meer dan nodig.

Samen in beweging...

Het Groninger Molenhuis zet zich met hart en ziel en daadkracht in voor het leven van de Groninger molens. Een nieuw initiatief is het verzorgen van een leuke korte opleiding voor mensen die voor de molens willen rondleiden en andere activiteiten helpen organiseren, samen met de vrijwillig molenaars: de *molengids*. Dit zal 'mensen uit de buurt' de gelegenheid geven op een leuke manier een kijkje in de molenwereld te nemen. Natuurlijk staat ook de opleiding tot vrijwillig molenaar in de belangstelling, voor de mensen met de iets langere adem. Eerst molengids worden en daarna molenaar is natuurlijk ook mogelijk!

Met uw hulp en ondersteuning kan Het Groninger Molenhuis de Groninger molens met een provinciale aanpak de plaats geven die ze verdienen als trekpleister voor toerisme en cultuurhistorie in Groningen. Onze molens zijn er mooi genoeg voor: Laat het ze voor de wind gaan! Alleen aan de wind zelf zullen we niet veel kunnen doen...

Groninger molens... drie dagen actief!

Het Groninger Molenhuis opent zijn deuren op **10 juni 2005**. We willen dat vieren met een feestelijke introductie, natuurlijk bij een molen. De feestelijkheden vinden plaats in Eenrum, op het voorterein en in de molen 'De Lelie', en in 'Abraham's mosterdmakerij'. In de ochtend is er het symposium 'Groninger molens in beweging' (meer informatie hierover op www.groningermolens.nl, of bel ons molenkantoor 050-3121694), waar de plaats van Het Groninger Molenhuis in de monumentenwereld wordt belicht. In de middag vindt de officiële opening van Het Groninger Molenhuis plaats door gedeputeerde

**11 & 12
juni
2005**

10-16 uur

Groninger Molenweekend

Groninger
Molenhuis

www.groningermolens.nl

Het Groninger Molenweekend wordt georganiseerd door de stichting het Groninger Molenhuis

050 - 312 16 94

Hans Gerritsen. Daarna kunt u in een informatie- en doe-markt alles te weten komen over het Groninger molenleven in heden, verleden en toekomst. U bent van harte welkom!

Aansluitend vindt op **11-12 juni 2005** het *Groninger molenweekend* plaats. Vele Groninger molens zullen dan laten zien hoe ze 'leven'! Een voorlopig overzicht van activiteiten bij de Groninger molens is opgenomen elders in dit blad, de actuele stand van zaken staat op onze website www.groningermolens.nl

De molenaars en andere vrijwilligers zien u met plezier tegemoet! Tot ziens op de molen!

Een veilig gevoel voor molenbezoekers

Het is zondagmiddag 1 mei en prachtig weer, dus mijn vrouw Gré en ik zijn op de molen *De Helper* (39) aan het prachtige Paterswoldsemeer [27]. Gisteren heb ik, samen met de leerling-molenaars, de zeilen van het winterseizoen vervangen voor die van het zomerseizoen. De molen staat er fris, zonnig, gekleurd, helder en vrolijk bij met zijn twee witte en twee rode zeilen.

Ik had beloofd een verslag te maken voor de *Nieuwe Zelfzwichter* over de stand van de arbozaken. Aan gezien ik de laatste tijd al veel vergaderingen heb gehad over allerlei molenzaken, wilde ik dat schrijfwerk liever nog eventjes voor me uit schuiven, maar omdat de deadline in verband met de juni-festiviteiten is vervroegd naar maandag 2 mei besluit ik het stukje nu maar te gaan schrijven. Dat kan, want mijn vrouw ontvangt ondertussen de bezoekers die er massaal op uitgetrokken zijn vanwege het mooie weer en die trekken als vanzelf naar een draaiende molen met kleurige zeilen.

Het is nu gemakkelijker dan vroeger om bezoekers veilig te ontvangen omdat in het kader van de Arbowet het gevlucht, de vijzel en het krooshek goed zijn afgeschermd. Binnenin is de molen ook veiliger gemaakt. Zoals de bonkelaar, waar een 'hek' omheen getimmerd is opdat de mensen wel kunnen zien wat er in de molen draait maar er niet te dicht bij kunnen komen. Als de molen draait is de kapzolder afgesloten met een luik. Als extra beveiliging heb ik ook de trap daarheen afgesloten. Bezoekers hebben vaak niet in de gaten hoe gevaarlijk een molen kan zijn. Terwijl ik dit aan het schrijven ben, wil iemand toch de trap naar de kapzolder op. Ik kijk op en zeg dat ik de molen voor hem wel stil wil zetten zodat hij dan in de kap kan kijken; dit mag alleen maar als de molen stilstaat. 'Nee dat hoeft niet, ik vind dat de molen zo leuk draait.' Ook goed, ik schrijf verder aan dit stukje. Op dat moment dient zich een groepje echt belangstellende bezo-

kers aan. Ze komen vragen of ze in de kap mogen kijken. Dus zet ik de molen stil, ga met ze naar de kapzolder en geef uitleg. Nadat ze de molen tevreden verlaten hebben, licht ik de vang en ga wederom verder met schrijven.

Omdat ook molens aan de Arbowet moeten voldoen, is de Stichting De Groninger Molen in samenwerking met de afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars drie jaar geleden een project gestart om de molens veiliger te maken voor alle betrokken; daar heeft u in dit blad al meerdere keren over kunnen lezen. In samenwerking met een deskundige van de *Arbo Unie* is getracht de molens zoveel mogelijk in de originele staat zo veilig mogelijk te maken. Hoewel een toetsing van de aanpassingen niet verplicht is, hebben wij hiervoor wel gekozen. 23 molens waren op een paar kleinigheden na al zo veilig dat de Stichting De Groninger Molen een veiligheidscertificaat heeft uitgereikt met een toelichting van de *Arbo Unie*. De andere 37 molens kunnen hun certificaat krijgen als het plan van aanpak en de aanbevelingen van de *Arbo Unie* voor een groot deel zijn gerealiseerd. Er vindt dan eerst nog een herkeuring plaats. De moleneigenaren zijn hiervan op de hoogte gesteld. Certificering op zich is niet de belangrijkste zaak: de veiligheid op de molens moet de hoogste prioriteit hebben! Dit zal lukken als men het *plan van aanpak* en de aanbevelingen van de *Arbo Unie* uitvoert. Molens als werkende monumenten verdienen net als ons overige culturele erfgoed de noodzakelijke veiligheid voor de eigenaar en de molenaar maar zeker voor de bezoeker.

Molenaars kunnen dan net als ik op een mooie zondagmiddag met een gerust hart bezoekers op de molen ontvangen – en ondertussen zelfs nog een stukje schrijven.

Van gewone mensen

Op 10 juni vindt in Eenrum, bij molen De Lelie, de manifestatie 'Groninger Molens in beweging' plaats. Aanleiding is de samenwerking tussen de Vereniging Vrienden van de Molens, Gilde voor Vrijwillige Molenaars, afdeling Groningen en de stichting De Groninger Molen.

Reden voor een kort gesprek met gedeputeerde Hans Gerritsen, die op 10 juni samen met Fijke Liemburg (de beoogde voorzitter) het startsein zal geven voor de nieuwe organisatie. Wat is zijn kijk op molens?

Gedeputeerde Gerritsen bij de doorstart van de restauratie van de Widde Meuln (25-04-2003)

Foto: A.M. Strijkstra, Groningen

De molen is een prachtig monument dat laat zien hoe vroeger het water werd beheerd en het graan gemalen. Ze zijn ook schitterend om te zien; ze hebben iets strijdbars en en ze stralen

dynamiek uit. Molens zijn monumenten die dicht bij de mensen staan, meer dan bijvoorbeeld kerken of borgen. Ze zijn iets van de mensen uit het dorp. De plaats van de molens in het erfgoedveld is niet

onaanzienlijk. Vooral op het gebied van de streekgeschiedenis en streekproducten en natuurlijk als toerisme-trekker zie ik een rol voor molens weggelegd. Ik vind het ook belangrijk dat bijvoorbeeld poldermolens hun functie behouden. Met name deze molens symboliseren de strijd tegen het water.

Ik realiseer me dat sommige molens dringend aan onderhoud toe zijn. Het gaat me aan het hart als ik de *Widde Meuln* in Ten Boer zie, waar nu alleen nog een romp staat. Ik heb me persoonlijk het vuur uit de sloffen gelopen om aandacht voor deze molen te vragen. Het is dan ook fantastisch dat de molen nu wordt gerestaureerd. Het is belangrijk dat er veel aandacht is voor restauratie. Maar het is ook belangrijk dat molens worden gebruikt. Ik pleit er wel voor dat eigenaren van molens een onderhoudsplan maken waarin ze ook een passage voor structureel onderhoud opnemen. De provincie kan slechts een bescheiden bijdrage leveren uit het provinciaal krediet.

Het onderhoudsgeld zal ook deels moeten komen uit rijksmiddelen. Voor de financiering zullen eigenaren creatief op zoek moeten gaan naar geld. Je kunt dan bijvoorbeeld denken aan sponsoring of subsidies. Je moet veel mensen betrekken bij het onderhoud. Samenwerking is essentieel. Zelf heb ik wel iets met molens. En ofschoon ik niet meteen als vrijwillige molenaar aan de slag zou willen, kan ik

me wel voorstellen als vrijwilliger bezig te zijn voor molens. Als gedeputeerde van cultuur heb ik ook een paar molens geopend. Dagelijks rijd ik langs molen *De Biks* bij Onnen. Ik geniet van deze molen bij de Hunze. Voor mij zijn molens dan ook een onmisbaar element in het landschap'.

Stichtingen voor onroerend cultureel erfgoed

De afgelopen periode hebben wij budgetsubsidies verstrekt aan de Federatie Monumenten Organisaties Groningen (FMOG). De beherende stichtingen die bij de federatie waren aangesloten, de Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK), de Groninger Borgen Stichting (GBS), de Stichting De Groninger Molen (SGM) en de Stichting Monumentenwacht, hebben naast het uitvoeren van de reguliere taken een start gemaakt met samenwerkingsprojecten. Bovendien zijn er enkele reorganisaties doorgevoerd.

Voor het stroomlijnen van de subsidies zullen wij in de komende jaren met de betrokken instellingen aparte afspraken maken. Deze zullen in het licht staan van instandhouding en presentatie van ons Groninger erfgoed. Dit kan tot gevolg hebben dat subsidiebedragen worden aangepast eventueel al tijdens deze cultuurnotaperiode.

budgetsubsidie Stichting De Groninger Molen

€ 96.000,-- | 2005-2008 |

Is dat wel zo? - Achter het molennieuws!

Van Jan Knegt ontving de redactie een brief naar aanleiding van het artikel van Wim van Rheen in *De Nieuwe Zelfzwichter* van maart 2005 (p. 19). De heer Knegt is molenaar op de wipmolen de *Laaglandse Molen* - ook wel *Achterste Molen* genoemd (nummer 224 in de molendatabase).

Poldermolen *De Biks* en molenaar Dekker

Al vele jaren kom ik in de provincie Groningen en met name op het Hoge Land en omstreken. Mijn affectie voor dit stuk Nederland wordt alleen maar groter en mijn bedoeling is ook, zodra dat kan, er te gaan wonen. Met mijn molenaarsdiploma op zak vanaf april 1975 kan ik nog wel enkele molens op gang helpen en als instructeur van het Gilde kan ik nog wel wat MIO's op weg helpen naar onze mooie hobby.

Tijdens het Groninger Molenweekend 2004 ben ik molenaar geweest op *Koningslaagte*, 's nachts op de *Wilhelmina* en 's zondags op de *Krimstermolen*. Ook in 2005 zal ik draaien met de *Krimstermolen* - malen is helaas nog onmogelijk (verrotte vijzels). Deze in 1933 verdekerde molen brengt me op *De Biks* te Onnen. In mijn opleidingstijd leste ik onder andere op de naamloze poldermolen in Waardenburg (Gelderland, molendatabasenummer 288), een molen waar ik in de loop der jaren wel vaker zou komen.

Molenaar Dekker heeft de poldermolen *De Biks* en die in Waardenburg zeer verschillend aangepakt. Het was maar net wat het polderbestuur wilde en wat nodig was. Juist die verschillen zijn voor ons interessant. Beide molens hebben drie schroefpompen die verschillen in capaciteit. *De Biks* heeft echter een verdekerd gevlucht (1928), iets wat in Waardenburg nooit te zien is geweest. Dekker mocht daar in 1927 alleen een *halve verdekking* toepassen: alleen een stroomlijnbekleding aan de achterkant van de windborden. Een *hele verdekking* vereiste een versterking van het bovenwiel vanwege de kracht die nodig is om de (drie) dekkerpompen aan te drijven. Op het wiel van *De Biks* zijn de voorvelgen voorzien van gegoten tandsegmenten (misschien later aangebracht?). Het bovenwiel drijft een conische bonkelaar (staal met houten kammen) aan

op een versterkte stalen koningspil. Ja, deze molen is zeer interessant!

Bovenwiel en bonkelaar van *De Biks*

Foto: J. Knegt, Hellouw (Gld)

In Waardenburg drijft het bovenwiel een conische (stalen) schijffloop aan waarvan de stalen staven op lagers in en uit de kammen van het bovenwiel rollen ter vermindering van de wrijving*. Daar is de houten koningspil op de lege zolder, waar hij vroeger een bijkoning aandreef voor het scheprad in het midden van de molen, verlengd met een stalen spil die het stalen vliegwiel in beweging brengt - net als bij *De Biks*.

Tot slot:

Ook ik ben, net als Wim van Rheen, een hele poos in mijn eentje in *De Biks* geweest. Of alles wat ik daar zag door Dekker is gemaakt of dat het latere veranderingen zijn, weet ik niet. In het Groninger Molenboek wordt vermeld dat in 1975 de molen werd ingericht met een draaiend werk van grotere sterkte om de tandwieldruk te leveren die nodig is voor de aandrijving van de schroefpompen.

* Noot van de redactie:

Dit is een vreemde argumentering voor de draaibare staven. Immers, kammen en staven horen niet over elkaar te wrijven/schuiven: dat zou enorme slijtage veroorzaken! Het profiel van kammen en staven hoort zo te zijn dat ze (zonder te schuiven) over elkaar rollen: het zijn zogeheten *afwikkelingslichamen*. De staafdraailagers zijn dus eigenlijk overbodig. Merkwaardig...

Gildenieuws

Verbetervoorstellen Opleiding

Dinsdag 15 maart 2005 is een voorlichtings- en discussiebijeenkomst gehouden waarin de commissie opleidingen van het landelijk Gilde een drietal voorstellen presenteerde tot verbetering van de huidige opleiding tot vrijwillige molenaar. De commissie heeft het afgelopen jaar kritisch gekeken naar het functioneren van de opleiding in de huidige opzet en zij heeft dit vergeleken met vergelijkbare opleidingen bij andere vrijwilligersorganisaties zoals de brandweer en de EHBO. De uitkomsten zijn verwerkt in drie voorstellen die variëren van eenvoudige aanpassingen tot een grondige vernieuwing. Het gepresenteerde lokte veel reacties uit die door de commissie in haar eindrapport worden verwerkt. Door de opleidingsraad (deze raad bestaat uit het hoofdbestuur, de examencommissie en de elf afdelingsbesturen) wordt uiteindelijk in novem-

ber besloten welke verbeteringen worden doorgevoerd.

Verslag ledenvergadering op locatie

Zaterdag 9 april jl. vond de voorjaarsvergadering van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Groningen plaats in het dorps huis De Dörpsstee te Noordhorn. Hoewel het dorps huis voor sommigen wat moeilijk te vinden was, tekenden uiteindelijk 40 mensen de presentielijst. Om 14:05 uur opent de voorzitter de vergadering en verwelkomt hij de aanwezigen. Hij stelt dat er in onze provincie op jaarbasis zeer veel vrijwilligerswerk met betrekking tot molens wordt verricht. Deze stelling onderbouwt hij met enkele cijfers waaruit blijkt dat jaarlijks 35.000 uren aan de molens worden besteed. 'Slechts' 10.000 uren worden aangewend voor het daadwerkelijk laten draaien van molens. De voorzitter vraagt zich af of dit wel een optimale

besteding van de uren is in relatie tot de 80 molens in de provincie?

Bij het bestuur zijn afmeldingen ontvangen van de heren Kosmeier en Oomkens. Naar aanleiding van de landelijke ledenvergadering van het Gilde in Arnhem moet de voorzitter mededelen dat de contributie de komende drie jaar wordt verhoogd met in totaal € 4,75. Voor de uitwerking hiervan en de overige besluiten verwijst hij naar het verslag in de komende Gildebrieven.

Nu de oprichting van de Stichting Het Groninger Molenhuis een feit zal worden, schetst de voorzitter de ontstaansgeschiedenis en de positie van de afdeling Groningen van het Gilde hierin. Het afdelingsbestuur gaat een vergaande samenwerking aan met de Stichting Het Groninger Molenhuis en vormt samen met drie vrijwilligers de Commissie opleidingszaken. Deze drie personen krijgen geen stemrecht inzake opleidingszaken maar hebben vooral een adviserende rol. Omdat het afdelingsbestuur lokaal vertegenwoordiger is van het Landelijk Bestuur van het Gilde, is dit bestuur om toestemming gevraagd. Behoudens enkele kleine opmerkingen is deze toestemming ook verkregen.

Verder werd stil gestaan bij onder andere de bovengenoemde vergadering op 15 maart inzake de vernieuwing van de opleidingen en de toelatingsexamens.

Op zaterdag 23 april 2005 hebben het afdelingsbestuur en de Stichting De Groninger Molen op de Ceres in Spijk een nieuwe cursus gort pellen verzorgd. Er hebben negen personen uit Groningen en Overijssel deelgenomen. Door een grote vraag was de lesbrief Pellen enige tijd uitverkocht, maar inmiddels is deze herdrukt. Naar aanleiding van reacties uit de zaal zal worden nagedacht over een demonstratiedag voor niet-molenaars.

Het afdelingsbestuur streeft er naar

Voorstellen overzicht

voorstel 1

gebaseerd op:
huidige opleiding
goed,
maar aangepast

- duidelijk afgebakende leerdoelen
- eenduidige exameneisen
- vastgestelde normen

voorstel 2

gebaseerd op:
huidige opleiding
goed,
maar aangepast

- idem als voorstel 1
- met aangepaste opleiding tot locale molenaar

voorstel 3

maar verbeterd

- gefaseerde opleiding,
- opleiding in modules
- tussentijdse toetsen gevolgd door afsluiting

Opleidingsvarianten – een van de vele PowerPoint-dia's

een aantal gastgevende molenaars te werven die (beginnende) vrijwilligers de basiskennis van het molenaarschap gaan bijbrengen. Inmiddels zijn de heren Bosch (Westerwijtwerd), De Haan (Spijk) en Hekker (Noordhorn) gastgevend molenaar; ze hebben één of meer leerlingen onder hun hoede. Bij de rondvraag wijst mevr. Van den Bos op een fout in de uitnodiging. De molen van Noordhorn is sinds 1998 *De Fortuin* genaamd en niet, zoals vermeld, *De Fortuna*. Om 14:40 uur sluit de voorzitter de

vergadering. Na een kop koffie is er de mogelijkheid *De Fortuin* te bezichtigen, wat de meeste aanwezigen ook doen.

Toelatingsexamens

Door de instructeurs zijn vijf kandidaten aangemeld voor het toelatingsexamen. Zaterdag 28 mei jl. heeft de heer J. Noorlander (instructeur S. Bezema-Tel) zijn kennis en vaardigheden getoond aan de toelatingsexamencommissie op de *Goliath* te De Greede. Een week later, op

zaterdag 4 juni, zijn de heer R.W. Scheltens (instr. D.J. Tinga), de heer J. Gründemann (instr. B. Oomkens), de heer P. Slijfer (instr. G.G.I. Koster-Westervarder) en de heer W. Hofkamp (instr. D.F. Wijchgel) geëxamineerd op de *Aeolus* te Farmsum. (Op de kopijsluitingsdatum waren de resultaten nog niet bekend, maar hopelijk kunnen alle kandidaten medio oktober opgaan voor het landelijk examen.)

Molen nieuws

De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981; tussen vierkante haken staat het nummer zoals het gebruikt wordt op de kaart in de brochure *Molens in Groningen*.

Koren- en pelmolen *De Jonge Hendrik* (7), Den Andel [5]

In maart en april 2005 hebben de molenmakers het bovenachtkant onderhanden genomen. Er is voor een deel nieuw kleedhout aangebracht, sommige dakkisten met ramen zijn vernieuwd en het bovenachtkant is helemaal voorzien van nieuw dakleer.

Bij het afhalen van het Dekkersysteem op de bestaande binnenroede (nr. 219 van februari 1981) is er een vijf meter lange scheur in deze roede geconstateerd. Het betekent voor de eigenaar Molenstichting Winsum een flinke tegenvaller van € 37.000 volgens de offerte van de molenmaker. In afwachting van het verhelpen van het probleem is de nieuwe buiten-

roede, die op 4 november 2004 is gestoken, nog niet voorzien van zelfzwichtingskleppen. De molen was toen om veiligheidsredenen verticaal weggezet (met het slechte end van de oude buitenroede onderaan). Dat heeft als consequentie dat de binnenroede nu (langdurig?) horizontaal ligt - zeer tegen de zin van de vrijwilliger vanwege de porring. Er waren geen middelen aanwezig om de molen veilig weg te zetten in de overhek-stand, wat hij wel graag had gezien. Het betekent voor de vrijwillige molenaar opnieuw een oefening in geduld, want de molen staat al zes jaar noodgedwongen stil.

Koren- en pelmolen *Zeldenrust* (75), Westerwijtwerd [49]

De restauratie duurt nog immer voort. Na de kapzolder is nu ook de steenzolder gerestaureerd. De verschillende wielen zijn gespoord, het luiwerk is hersteld en ook de pasbalken voor de malerij zijn vernieuwd.

Tevens zijn alle trappen in de molen vervangen door nieuwe. De molen is bijna zover dat er gemalen kan worden. Het wachten is nog op wat kleine onderdelen en op het afstellen van een en ander. Na deze klus zal bekeken worden of de vloer onder de pellerij hersteld kan worden. Dan is de restauratie van de binnenkant goeddeels afgerond. Stichting *Zeldenrust* opereert inmiddels met 10 vrijwilligers als team van het Groninger Landschap. Op de Nationale Molendag 14 mei is *Zeldenrust* uiteraard geopend evenals tijdens het Groninger Molenweekend. Op 10 september (Nationale Monumentendag) zal *Zeldenrust* deel uitmaken van de kunstroute **KUNSTMONUMENT 2005**; vier weekenden achter elkaar zal *Zeldenrust* dan als expositieruimte fungeren.

Korenmolen *Widde Meuln*, Ten Boer

Het gaat fantastisch met de fondsenwerving voor de restauratie van de *Widde Meuln*. Van de totale restauratiekosten die € 378.000 bedragen, is inmiddels € 334.000 ingezameld. De laatstbinnengekomen giften zijn € 5000 van de Stichting SNS Fonds Eemsmond en € 1000 van Essent. De Stichting *Widde Meuln* is beide

organisaties zeer erkentelijk voor hun aandeel in de restauratie. De firma Jellema Molenbouw te Birdaard is onverdroten aan het werk met de verschillende onderdelen van de *Widde Meuln*. En er zit schot in.

Bouwpakket van de kap
Foto: J.-J. Sterenberg, Bedum

Het is de bedoeling dat medio dit jaar kap en wieken geplaatst worden. Het bovenwiel en enkele andere grote onderdelen worden dan tegelijkertijd van bovenaf in de molen geplaatst.

Raadpleeg www.widdemeuln.nl voor de data en om verder op de hoogte blijven! Eind van het jaar moet de gehele molen gereed zijn. Inmiddels is ook begonnen met het inrichten van de voormalige paardenstal met een keuken en een (invaliden)toilet. Uiteraard zijn beide voorzieningen buitengewoon welkom voor de toekomstige molenaars (een viertal molenaars heeft zich spontaan aangemeld), tevens zijn ze bedoeld voor bezoekers van het toekomstige informatiecentrum dat in de molen zal worden ingericht. De plannen hiervoor zijn in een gevorderd stadium.

Koren- en pelmolenrump Woldring, Ellerhuizen (Bedum)

Naast de molenrump van Onderdendam wordt nog een molenrestant in de gemeente Bedum opgeknapt. In het buurtschap Ellerhuizen staat het stenen onderachtkant van een acht-kante koren- en pelmolen uit 1853. De molen is in opdracht van P.K. Wijk gebouwd als pelmolen, maar reeds in 1855 voorzien van een koppel maalstenen. Een jaar later wordt de molen verkocht aan J.E. Meina; in 1865 wordt J. Woldring de eigenaar.

Helaas volgt in 1926 een gedeeltelijke onttakeling waarna de nu nog bestaande onderbouw overblijft. Een foto gepubliceerd in het boekje *Molens in Groningen in oude ansichten* geeft een prachtige impressie van de molen en de aanpalende molenaarswoning in zijn hoogtijdagen. Het molenaarshuis bestaat nog steeds en is de afgelopen jaren reeds ingrijpend gerenoveerd. Met de opknaptuur van de molenrump wordt niet alleen het historische plaatje (deels) teruggebracht, maar daarna bevinden de drie resterende molenrompen in de gemeente Bedum zich weer in een goede staat. De derde molenrump staat in Zuidwolde; hij wordt

al jaren gebruikt als woning annex garagebedrijf.

Koren- en pelmolenrump Hunsingo, Onderdendam

De aannemer heeft de restauratie van de stenen onderbouw opgeleverd. Naast het achtkant is een uitbouw verrezen waarin de entree en de toiletten zijn ondergebracht. Verder is het tussenachtkant opgemetseld en voorzien van twee stellingdeuren. Bezoekers kunnen op deze wijze de stelling betreden. Onlangs werd de onderbouw gevoegd.

Olie- en korenmolen Woldzicht, Roderwolde (Dr)

De restauratie van de olie- en korenmolen Woldzicht is nog in volle gang (16 maart 2005).

De medewerkers van molenbouwer Doornbosch uit Adorp restaureren/vervangen de oude legeringsbalken. Dit is een hele klus: de oude balken worden gestut en bij de muur weggekapt. Dan worden de gedeelten uit de muur weggehaald want dat zijn de stukken die het meest verrot zijn. Er worden glasfiber staven in de balken geboord en de gaten in de muren worden opgevuld met kunsthars.

Het voegwerk aan de romp Hunsingo vordert
Foto: J.-J. Sterenberg, Bedum

Plaatsing van de nieuwe steunbalk
Foto: A. Doornbos, Roderwolde

De "steun belegeringsbalk" (van het ondervierkant, red.) is helemaal vernieuwd want die was totaal vergaan. Er is een gat in de muur gekapt waar heel voorzichtig de balk (9,70 m lang en ongeveer 500 kg zwaar) door is geschoven.

Ander molennieuws

Drentse molendag

Op zaterdag 27 augustus 2005 organiseert de Molenstichting Drenthe weer een Drentse molendag. Het is de bedoeling dat er op die dag een groot aantal van de Drentse molens draait en geopend is voor het publiek. Dit lukt meestal prima: vorige jaar deden 30 van de 37 molens mee.

Informatie over de deelnemende molens is begin augustus verkrijgbaar via 0592-340480.

Wilhelmina draait door

Nee, we zijn niet gek geworden op de *Wilhelmina*, maar ook dit jaar heb-

ADVERTENTIES

Gevraagd

David Reitsema (0594-516246, david-reitsema@hotmail.com) is op zoek naar de volgende nummers van de Zelfzwichter om ze eventueel over te nemen (tegen een vergoeding) of om ze te lenen voor het maken van kopieën:

2 t/m 17, 19 en 20, 35 t/m 61,
63 t/m 70, 72 t/m 77, 80

ben we weer een leuke actie. Net als de voorgaande jaren zal de *Wilhelmina* weer dóórdragen; dit jaar met hulp van collega's uit Gelderland en Noord-Holland.

Bij deze nodigen we iedereen dan ook uit vooral 's nachts langs te komen. Er heerst dan een heel aparte, zeer gezellige sfeer op de molen. Maar dat niet alleen: dit jaar

Aangeboden

De Molenstichting Westerkwartier heeft twee wielen te koop voor een redelijke prijs.

Eén wiel met een diameter van 148 cm, asgat 41x41 cm, 41 kammen, wioldikte 29 cm.

Eén wiel met een diameter van 140 cm, asgat 45,5x45,5 cm, 39 kammen, wioldikte 30 cm.

Beide wielen zijn in goede staat. U kunt contact opnemen met Pieter J. Veenema (0594-515724).

hebben we ook een extra actie: 's Nachts tussen 1:30 en 4:30 uur (deze tijden kloppen echt!) koopt u de kilo-verpakkingen meel voor de helft van de prijs!

Dus wie nog een kilootje bloem of volkoren- of pannenkoekmeel nodig heeft...

We hopen op een gezellig molenweekend met veel bezoek.

Lintjesregen 2005

De traditionele lintjesregen staat dit jaar mede in het teken van het regeringsjubileum van Koningin Beatrix en van het Kroonjaar van tien jaar onderscheidingen onder het nieuwe stelsel. Dit jaar zijn bij de Koninginnedag in totaal 3278 Koninklijke onderscheidingen verleend; 133 meer dan vorig jaar. Dat komt vooral doordat er beter onderbouwde voorstellen werden ingediend. Het aantal ontvangen voorstellen is vrijwel gelijk aan dat in het voorgaande jaar. Van de 3747 ontvangen voorstellen werden er 469 afgewezen.

Tijdens de jaarlijks lintjesregen zijn in Groningen ook twee molenbestuurders geridderd. Mevrouw Janneke Harmsma werd vrijdagmiddag 29 april naar het Waterschapshuis van Hunze & Aa's gelokt waar zij was uitgenodigd om de benoeming bij te wonen van Prof. Mr. A. van Hall uit Appingedam tot Officier in de Orde van Oranje Nassau. Zij werd volledig verrast toen zij zelf de versierselen van Ridder in de Orde van Oranje Nassau kreeg opgespeld.

Mevrouw Harmsma werd geroemd vanwege haar jarenlange vrijwilligersinzet op het gebied van natuur, milieu, waterbeheersing en vrouwenemancipatie.

Op dit moment is Janneke penningmeester van de Stichting De Groninger Molen en besteedt zij zeer

veel vrije tijd aan de totstandkoming van de nieuwe Groninger molenorganisatie.

Ook de heer J.A.L. Trouw uit Winsum werd benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Nietsvermoedend liep Koos samen met zijn medebestuurder Jan Venhuizen het Gemeentehuis van Winsum in voor een vergadering van de Wierda Stichting, dacht hij... De burgemeester van Winsum, mevrouw Y. van Mastrigt, citeerde een lange lijst met alle vrijwilligersfuncties die Koos heeft bekleed en die hij nog steeds vervult. Zijn activiteiten rondom de kerk, de zangdiensten in de verzorgingshuizen, de Stichting Kinderboek Cultuurbezit en de Wierda Stichting en het omvangrijke werk voor de molens werden geprezen.

Vanaf 1972 is hij secretaris van Molenstichting Hunsingo e.O. en in 1992 heeft hij samen met Jan Venhuizen Molenstichting Winsum opgericht. Nog steeds is Koos lid van het Algemeen Bestuur van de Stichting De Groninger Molen. Vele molenrestauraties (waaronder die van de Winsumer molen *De Ster*) heeft de 56-jarige werknemer van Waterschap Noorderzijlvest begeleid.

Vrije-tijdsbesteding
Foto: A.M. Strijkstra, Groningen

Een glimmende gelauwerde
Foto: T. Kalk, Groningen

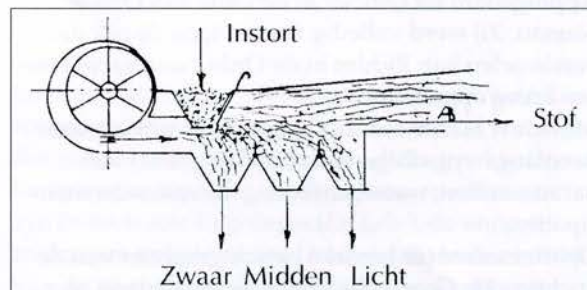
De redactie van De Nieuwe Zelfzwichter wenst de gedecoreerden van harte geluk met deze publieke waardering!

De wanmolen

Vroeger, toen het graan met de dorsstok of vlegel werd gedorst, *schoonde* men het koren met behulp van de wind. Aanvankelijk gebruikte men hiervoor een houten bak, waarin met een zaadschop een hoeveelheid zaad werd geschept. De bak werd, staande met de rug naar de wind, zo hoog mogelijk boven het lichaam gehouden en langzaam liet men het zaad op het daaronder gelegen kleed vallen. De wind moest intussen het vallende zaad ontdoen van ongerechtigheden, zoals fijn zand, stof en kaf. Natuurlijk was het zaad na één behandeling nog niet 'schoon' en moest dezelfde partij meerdere malen opnieuw in de bak worden geschept. Erg bewerkelijk, maar daaraan kwam een eind, toen in de vijftiende eeuw de *wan* of *wanne* algemeen in gebruik kwam. De wan, een grote ovaalronde mand, met een middellijn van ongeveer één meter, was gevlochten van wilgentenen. Aan drie zijden had de wan een doorlopende opstaande rand, die aan de achterzijde, ofwel de zijde die tegen het lichaam werd gehouden tijdens het *wannen*, het hoogst was, namelijk 25 centimeter. De voorzijde van de wan was open of plat. De omtrek van de wan was inwendig versterkt met een uit twee delen bestaande, ingevlochten eikenhouten ring. De wannen werden gemaakt in diverse plaatsen in Nederland, doch aanvankelijk vooral in Duitsland. Het hoofdbestaan van de bevolking in de Duitse plaatsen Ochtrup en Emsdetten bestond destijds uit het maken van wannen!

In Nederland waren twee soorten wannen te onderscheiden. Ten noorden van de grote rivieren vlocht men de wannen zo, dat tenslotte in het midden vier kleine vierkantjes te zien waren. Bij het zuidelijke type zat slecht één vierkantje in het midden. Aan beide typen bevonden zich ingevlochten tenen hengsels. Het werken met de wan verliep als volgt: een hoeveelheid zaad werd met de zaad- of graanschop in de wan geschept. De *wanner*, die de wan aan de hengsels vasthield en daarbij met de rug naar de wind stond, wierp het zaad hoog op en ter-

wijl de wind zand, stof en kaf wegblies, viel het zaad in de wan terug. Het voordeel van de *wan* was, dat een bepaalde hoeveelheid zaad in één handeling geschoond kon worden, terwijl bij gebruik van de *bak* steeds opnieuw moest worden ingeschept. Niet iedereen verstond de kunst van het wannen. Dat opwerpen van het zaad lukte vaak nog wel, maar de kunst was het zaad weer op te vangen, zonder dat er een korrel buiten de wan viel. Na het wannen, volgde het *kranselen* of *krenselen*, waarbij de *krens* - het materiaal dat niet door de wind was weggeblazen - werd verwijderd. De wan werd hierbij van de ene op de andere knie *gestoten* zodat de krens, die voor de wind te zwaar was, naar boven kwam. Met een ganzenvleugel werd daarop de 'krens' weggestreken tot buiten de wan. Deze handeling noemde men in Groningen wel *striekvleugelen* of *striekvleugelen*.

Schema wanmolen met druklucht

Uit: Rond zingende stenen, werken met de korenmolens;

D.J. Abelskamp e.a.

Toen omstreeks 1650 de eerste *waaiers* of *wanmolens*, voorzien van windborden, in gebruik werden genomen had men de handwan niet meer nodig. De windborden, die aanvankelijk met de hand werden rondgedraaid, bliezen kaf en andere ongerechtigheden weg. Aanvankelijk had men daarna nog wel de zeef nodig, maar toen omstreeks 1850 de eerste Amerikaanse wanmolens met windborden en met zeven werden ingevoerd, kwam ook het einde van het zeventijdperk in zicht. In 1856

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoeders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
(050) 535 02 15
Haren (Gr)

HOUTAANTASTING

Vanaf 1950 landelijk gespecialiseerd in:

- **Bestrijding** van houtworm, boktor en knaagkever. Behandelingen tegen zwam in hout en muurwerk. Leverancier van producten.
- **Herstel** van door houtrot aangetaste balkeinden etc. op basis van de Bêta-methode met toepassing van kunstharsen.

Wel geïmiteerd, niet geëvenaard!

KOMO en ISO gecertificeerd

Conserduc-Renofors®
HOUTCONSERVERING • HOUTRESTAURATIE

Postbus 72, 5420 AB Gemert, tel. (0492) 369171

e-mail: info@conserduc-renofors.nl, www.conserduc-renofors.nl

vestigingen: Made, Bergambacht, Groningen, Heerlen

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

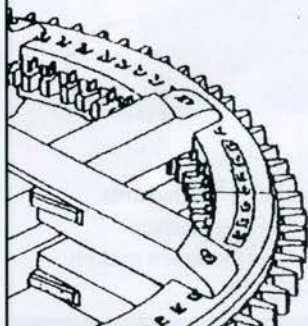

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60

telefax (0597) 59 11 76

mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m zat. 10.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot

Telefoon (0598) 39 49 53

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen

⌘ Villa's

⌘ Recreatiebungalows

⌘ **Molens**

⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

Provincialeweg 28

9774 PB Adorp

tel: 050-3061221

06-51856323

fax: 0598-450013

email: info@dunning-molenbouw.nl

internet: dunning-molenbouw.nl

EENRUM

zelfs bij regen een zonnig dagje uit !!!

Rondom het Molenplein vindt U:

Molen de Lelie

Met bakkerijmuseum en ambachtelijk gebakken
oerbrood

Tel: 0595-491272

Aardewerkplaats de Volharding

Met ambachtelijk aardewerk uit de
hele wereld

Tel: 0595-401688

Abrahams Mostermakerij

met ambachtelijke mosterd en
azijnmakerij en sfeervol restaurant

Tel: 0595-491600

Kaarsenmakerij Wilhelmus

Met ambachtelijke kaarsen
productie en zelf kaarsen maken
Tel: 0595-491388

**VERSTOPPING ?
ALARMTELEFOON
050 - 5421890
24 UURS - DIENST**

- Rioolontstoppen
- Aanleg en reparatie
- T.V.-inspectie
- Gevelreiniging
- Impregneringen

PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE

Osloweg 126
9723 BX Groningen

Tel. (050) 542 18 90
Fax (050) 542 37 78

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

Groningstalig

Lichtsteert
Reinder W. Hiemstra
Groningstalige gedichten
90 806217 5 7
12,50

Vangers van zomer
Jan Glas
Groningstalige gedichten
90 77487 11 5
12,50

Vogeldood
Melle Hijlkema
Groningstalige
korte verhalen
90 77487 20 4
12,50

Aan raand van tied
Jan K. Harms
Groningstalige verhalen
en gedichten
90 806217 9 X
13,50

Kunst&cultuur

De buitenste binnenstad
Jan Ernst Douma
De Groninger diepenring
in 64 aquarellen
90 806217 6 5
22,50

Trap ze in de pokkel
Herman Sandman
Gebundelde columns
90 77487 19 0
12,50

Uitgeverij kleine Uil: topadres voor Groninger schrijvers en dichters

Keel me dan
Reinder W. Hiemstra
Groningstalige korte verhalen
90 77487 10 7
14,50

Uitgeverij kleine Uil heeft een uitgebreid fonds met
dichtbundels, verhalenbundels, romans en 'kijkboeken'.
Mooi om te hebben, prachtig om te geven.

**Uitgeverij
kleine Uil**

Aweg 4/1
9718 CS Groningen
fax (050) 3182026
e-mail info@kleineuil.nl
internet www.kleineuil.nl

Zie www.kleineuil.nl

maakte G.P. Kuiper te Warffum de wanmolens na. De heer C.J. Geertsema, landbouwer en lid van de Eerste Kamer der Staten Generaal, destijds wonende te Zuidbroek, schreef in 1868: 'Er worden zo hier en daar nog waaiers of *kafmolens* zonder zeven gevonden. In enkele jaren tijds waren de wanmolens zonder zeven museumstukken geworden!

De wanmolen, die men reeds in de dertiende eeuw in China gebruikte, verschilde nauwelijks van de hier bekende typen. Ze werden *duivelswind* genoemd en pas in de zestiende eeuw door Zweedse en Nederlandse kooplieden naar Europa gehaald, driehonderdvijftig jaar later. Over rare Chinezen gesproken!

J.C. van Driel

Afscheid van Douwe van der Zee en van de molenaars van de Stichting De Groninger Molen

Op vrijdagmiddag 15 april verzamelde zich *tout molen-Groningen* op het terras van café Moeke Vaatstra in Zuidwolde voor een receptie ter gelegenheid van de uitdiensttreding bij de Stichting De Groninger Molen van Douwe van der Zee. Uitzwaaien heeft in principe iets van treurnis, maar gericht op de toekomst geven de achterblijvers er (bijna) altijd een feestelijke draai aan; wellicht tot hun eigen troost...

Na 14 jaar bevordering van het welzijn van de Groninger molens was de herverkaveling van het molenbezit en de molenorganisaties voor Douwe aanleiding meer vastigheid te zoeken voor de voortzetting van zijn carrière. Die heeft hij gevonden bij het Groninger Landschap dat – hoe kan het mooier – nu ook de gebouwen in het landschap meeneemt in het beleid. Daar horen niet alleen de boerderijen bij maar ook molens in de door het Groninger Landschap beheerde gebieden. Douwe zal zich bij het Groninger Landschap gaan bezighouden met het beheer van de gebouwen. De pet verandert dus wel, maar wat daaronder leeft niet al te veel!

Met de overdracht van de molens van de Stichting De Groninger Molen aan de Stichting Het Groninger Landschap komen ook de vrijwillige molenaars

onder een ander gezag. De bijeenkomst was dus ook bedoeld om hen te bedanken voor de verrichte inspanningen.

Bespiegelingen op het terras
Foto: G. Geertsema-ten Broek, Groningen

Het weer nodigde uit tot een zomers aangenaam buitengebeuren, maar – molenaars zijn altijd alert – vanuit het zuiden waren er tekenen van een opkomende bui. Tegen vijven begonnen de koffiemelkcupjes en de suikerzakjes van de tafels te waaien. Dat was een goede reden naar binnen te gaan om

Uit het nawoord: "Het was allemaal niet mogelijk geweest zonder de niet-aflatende steun van..."

Foto: G. Geertsema-ten Broek, Groningen

verder te gaan met het aperitief. Vergeleken met het helle licht buiten viel de donkerte van het bruine café des te meer op. Alsof het afgesproken werk was, keerde Donar zuinigjes niet veel meer dan één emmer water om en gaf hij één klap met zijn hamer. Kijk, dat is nu mooi symbolisch: het stof van het verleden wegspoelen voor een fris nieuw begin en het aanvangssignaal van een vergadering. Deze vergadering zou in plaats van met papieren stukken verlopen met hapklare brokken. De tafels voor het publiek waren in twee rijen gezellig dicht op elkaar gedekt in de zaal en de warme stampotten stonden te stomen op het toneel: boerenkool, zuurkool en peen en ui met speklappen en rookworst, piccalilly, mosterd, jus - alles om de vingers vele malen bij af te likken.

Tussendoor reikte voorzitter Doornbos van de Stichting De Groninger Molen aan de vrijwillige molenaars van de stichtingsmolens als dank voor de

bewezen diensten een exemplaar uit van *Wadden in beweging*. Omdat iedereen door het eten al wat minder mobiel was geworden in de dichtgepakte stoelformatie, bleef de uitreiking in eerste instantie symbolisch aan Tom Baars (*De Lelie*); de andere molenaars volgden later. Douwe van de Zee mocht van de voorzitter vele vriendelijke woorden van dank incasseren voor de deskundige en flexibele wijze van advisering en uitvoering van de restauraties en het onderhoud van de Groninger molens. Hij bracht die dank in materiële zin tot uitdrukking met het boek over architectuur *Bouwen voor burgers*. Gea Geertsema roemde Douwe voor de gezellige, soms van een toetsje plagerij voorziene, jarenlange samenwerking op het molenbureau. Omdat Douwe wist wat hem boven het hoofd hing, had hij zich voorbereid op een antwoord: dank, dank, dank met een kritisch adviesje aan de karavaan die verder zal trekken. ✂

11 juni 2005: Bløf onder de molen

Voor het openluchtconcert is als initiatiefnemer de stichting *Rondom de Molen* in het leven geroepen. Deze stichting heeft ten doel het culturele leven in Spijk en directe omgeving te stimuleren. *Rondom de Molen* ondersteunt in samenwerking met de gemeente Delfzijl het vernieuwen van het binnenwerk van de pelmolen *Ceres* en de realisatie van een lokale molenfolder. Leuk detail is, dat het concert van Bløf samenvalt met het Groninger Molenweekend.

De organisatie van het openluchtconcert en de realisatie ervan nemen steeds vastere vormen aan. Achter de schermen wordt hard gewerkt om er een geslaagd evenement van te maken en de bezoekers een fijne avond te bezorgen.

De komende tijd zult u veel promotie en publicaties van en over het concert tegenkomen. Door de hele provincie Groningen zullen posters hangen op alle mogelijke plekken. Het Dagblad van het Noorden heeft op 14 mei een uitgebreid interview met Bløf geplaatst.

Na de Spijkster jaarmarkt zal eerst tussen 17:00 uur en 19:00 uur de band Black Money op 't Loug spelen. Daarna treedt Racoon op vanaf 20:00 uur op het grote podium onder de molen. Bløf neemt vanaf 21:15 uur de gitaren over en zal spelen tot een uur of elf.

Om te zorgen dat het publiek zo makkelijk en snel mogelijk op het concertterrein arriveert, heeft de organisatie ervoor gezorgd dat er voor € 4 per retour pendelbussen rijden vanaf zowel de stations Delfzijl en Appingedam als vanaf het parkeerterrein aan de Eemshaven.

BLØF
IN CONCERT

11 JUNI SPIJK (DELFIJL)
Onder de Molen
voorprogramma Racoon

terrein open 19:00 aanvang voorprogramma 20:00 aanvang BLØF 21:15

Kaartna € 22,- (excl. evt. servicekosten) zijn verkrijgbaar bij de 161 grotere post-kantoren, 33 GVK-Stationkantoren en de 12 grotere VVV-kantoren. Telefoon: 0900-4646050 of Ticketservice 0900-2001230 143 ct. p/st of via internet: www.bløf.nl of www.ticketservice.nl. Kijk voor meer info en verkoop in Spijk op www.ouder-de-molen.com en www.bløf.nl

DAGBLAD VAN HET NOORDEN

Voor meer informatie en ook voor kaarten kunt u terecht op:

www.ouder-de-molen.com of www.bløf.nl en/of www.spijk.net

Tot ziens op 11 juni op het veldje onder de molen Ceres!

Molens leren bewegen

De provincie Groningen had ooit duizend molens. Zij maalden het water uit de polder, sloegen olie, zaagden van dik hout planken, maalden graan en pelden gerst tot gort. Anno 2005 zijn er van die duizend molens 83 overgebleven. Met veel geld kun je deze molens mooi maken en houden. Maar alleen mooi houden is niet genoeg. Wat is er mooier dan een molen? Juist! Een molen in beweging!

Daarvoor is wel wat nodig. Alleen als de wind ongehinderd naar de molen kan blazen, kunnen we zien dat een molen geen statisch maar een levend monument is, en dat een molen meer kan betekenen. Dat een draaiende molen niet alleen leven in de molen brengt, maar ook in het dorpsbeeld of stadsbeeld en de wijde omgeving mogen we niet vergeten. En als de moderne poldergemalen het water niet meer alleen uit de polder kunnen malen, helpen sommige poldermolen nog wel eens mee...

Molens hebben grotendeels geen economische betekenis, en er is slechts enkele molenaars gegeven om hun geld te verdienen met een molen. Maar ook als veel molens geen economische betekenis meer hebben, kun je nog steeds van het draaien met de molen je hobby maken! Voor deze gedachte hebben mannen/vrouwen zich sterk gemaakt in *Het Gilde van Vrijwillige Molenaars*. Ook in de provincie Groningen verzorgt het Gilde de opleiding tot vrijwillig molenaar. De cursus staat open voor ieder vanaf 16 jaar. De opleiding heeft een uitgebreid praktijkgedeelte (molenaar zijn, moet je doen!) en een theoriegedeelte (je moet als molenaar wel weten wat je doet, een molen is een kostbaar monument!) en is zeker niet een onmogelijke opgave, maar wel voor mensen met een lange adem. De zwaarte is vergelijkbaar met autorijden. Delen zullen gemakkelijk gaan en andere stukken zullen wat meer inzet vragen, zowel van cursist als instructeur. De opleiding wordt afgesloten met een examen en, mits geslaagd, met een certificaat van bekwaamheid. Daarna

wordt het leuk, en kan begonnen worden met het uitoefenen van deze hobby om het wijde landschap of stads- of dorpsbeeld tot leven brengen. Dit is een zeer dankbare hobby die telkens weer anders blijkt te zijn, afhankelijk van het weer en de aanloop van bezoekers en collega-molenaars. Rondom molens is ook van alles te organiseren.

Op zaterdag 11 en zondag 12 juni organiseert de Stichting Het Groninger Molenhuis het Groninger Molenweekend. Hiervan is een lijst met deelnemende molens elders in dit blad opgenomen. Deze dagen zijn een prachtige gelegenheid om de vrijwillig molenaars en hun molens in actie te zien. Dan pas is de waarde van het vrijwillig molenaarschap als hobby in te zien. Elke molen is anders en heeft zijn eigen geschiedenis, verhalen en anekdotes, waarvan de vrijwillig molenaar op de hoogte is, en deze met graagte met de gasten zal delen. Belangstellenden voor de opleiding zijn van harte welkom. Informatie over de opleiding kunt u vragen aan alle vrijwillige molenaars en/of kan gevonden worden via www.groningermolens.nl, of www.gildevanvrijwilligmolenaars.nl

Betekenis en herkomst van het woord **PEGEL**

De poldermolen *De Dellen* was een zogeheten *pegelmolen*. Bij de feestelijkheden van 150 jaar poldermolen *De Dellen* en de negentigste verjaardag van de heer Lemminga werd mij de vraag gesteld wat het woord *pegel* betekent en waar het vandaan komt. Bij navraag wist eigenlijk niemand van de aanwezigen een antwoord op deze vragen. Dat zette mij aan het zoeken. Ik heb het volgende gevonden:

1. Het nieuw-nederlands handwoordenboek Van Dale (achtste druk) vermeldt:
pe'gel, m. (s), 1. merk of knopje boven in een meetkan enz., om aan te wijzen hoever ze gevuld moet worden om de vereiste hoeveelheid vocht te bevatten; -2. hoogtemerk van de waterstand; zie verder *peil*; 3. ijspegel: er hangt een grote ijspegel aan de dakgoot; - 4 (gemeenzaam) gulden.
pe'gelen, (pegelde, h. gepegeld), 1. merken, iijken; - 2. overmatig drinken.
2. Op de internetpagina's van www.euronet.nl vinden we in de woordenlijst Jiddisch en Bargoens en plat Amsterdams onder *pegel*: **pegel** = gulden.
3. Bij het Nieuw Amsterdams Peil vinden we: 0 = *pegel*.
4. In het *Woordenboek der Groningsche Volkstaal in de 19^e eeuw* van H. Molema staat:
Pegel, in: 't woater stait op *pegel*, of pail beteekent nul op de peilschaal.
Pegeln = de diepte van het water peilen; ook de hoeveelheid of het gehalte van belastbare, alcoholhoudende vochten onderzoeken;
5. Kilianus (C.) *Etymologicus Teutonicae linguae* cet. Cur G. Hasselto, Traj. Bat. 1777, beschrijft de woorden *peylen*, *peghelen*
6. In het Ostfriesisch **pägel**, **pegeln** = peilen. Volgens Hoeufft betekende: *pegel* oudtijds eene kleine maat voor vloeibare zaken en zou samengetrokken zijn tot: *peil*.
7. In de Nieuwe Groninger Encyclopedie, REGIO-Project Uitgevers, Groningen 1999 komt het woord **pegel** niet voor.

8. In het Koenen Woordenboek Nederlands – Duits vinden we:

pegel 1 (ijskegel); 2. gulden.

Peilhoogte: **Pegelhöhe** v.

Peilschaal = **Pegel** m.

Het Ostfriesische woord *pägel*, *pegeln*: staat niet in dit woordenboek.

9. In het 'De dikke van Dale' Groot woordenboek Duits Nederlands (1990) vinden we

Pegel = 0.1 peilstok, peilschaal, peillood 0.2 waterstand = niveau, hoogte.

Pegelhöhe = peilhoogte, hoogte van het peil.

Pegelstand = waterhoogte, waterstand.

Het woord *pegel* is dus geen specifiek Gronings woord. Het wordt onder andere in heel Nederland, Duitsland en België gebruikt voor onder andere waterstanden en dergelijke. De interpretatie van wat *pegel* is, verschilt. In Groningen is *pegel* dus niet de nulstand op de peilschaal, maar het hoogste peil van het boezemwater waar de molen op uitmaalde. De molenaar van de *pegelmolen* houdt de waterstand van het boezemwater waar hij op uitmaalt in de gaten. Heeft het boezemwater zijn hoogste peil bereikt, dan is het *pegel*. De *pegelmolen* meldde aan de watermolenaars die zorg droegen voor de onderbemaling, wanneer de onderbemaling moest beginnen of stoppen. Overdag gebeurde dit door in de *pegelpaal* een rode bal te hijsen, in het donker een rode lamp. Indien de waterstand in de polder te laag werd door het uitmalen in droge tijden zal men wel de zelfde procedure hebben gevolgd met dien verstande dat het nulpeil dan *pegel* werd. Dan werd de *pegel* gehesen en de bemaling werd stilgelegd. Ik heb het vermoeden dat het woord *pegel* erg oud is en dat het afkomstig is uit maritieme kringen. Een bewijs daarvoor heb ik echter (nog) niet kunnen vinden.

Lezers die meer van weten of die aanvullingen hebben, verzoek ik hun reactie te sturen naar het Groninger Molenachief (zie het colofon voor adresgegevens).

Groninger Molenweekend 2005

Op 11 en 12 juni zijn veel molens in Groningen geopend, soms met speciale activiteiten.

De molenaars hebben de weergoden niet onder appel: er is geen garantie op wind...

De onderstaande molen hebben expliciet gemeld dat ze meedoen, maar misschien zijn er nog meer zwaaiende wieken te zien aan de horizon!

Locatie	Molennaam	Contactpersoon	Telefoon	Zaterdag	Zondag	Activiteiten
Bellingwolde [10]	Veldkamps Meuln	E.J. Kok	0597-613281	10-16	NIET	
Delfzijl [20]	Adam	H. Wubbolts	0595-431222	14-17	14-17	
Den Anel [5]	De Jonge Hendrik	M. van Doornik	0595-528650	NIET	NIET	Zaterdag geopend (de molen zal niet draaien).
Den Ham [3]	De Eolus	R. Wassens Corian Linnemans	050-4031939	10-18	12-18	Zondag zal de molen draaien; verkoop van ansichtkaarten, koffie en limonade.
Eenrum [22]	De Lelie	T. Baars	0595-491768	10-16	10-16	Beide dagen broodjes en leliekoekjes bakken. Aanvullende informatie: home.tiscali.nl/~delelie/
Farmsum [21]	Aeolus	B. Peihak	0596-614189	NIET	10-17	
Feerwerd [24]	Joeswert	R. Wassens Corian Linnemans	050-4031939	10-18	NIET	Zaterdag wordt er gemalen en is er een uitgebreide meelverkoop voor zelfbakkers.
Ganzedijk [26]	De Hoop	Gerda Koster	0597-424045	9-16	NIET	
Garmerwolde [15]	Langelandstermolen	E.J. Vink	06-45834293	NIET	12:30-16:30	
Garnwerd [25]	De Meeuw	J. Oosterhoff	0594-621334	9:30-17:00	14-17	
Glimmen [[34]	De Witte Molen	H. Noot	06-45090817	12-16	NIET	
Grijpskerk [29]	De Kievit	O.S. Lesman	0594-212323	10-12 + 13:30-16:30	NIET	
Hoeksmeer [45]	Meervogel	J.J. Schuurman	0596-572574	10-16	NIET	
Kantens	Grote Geert	J.G. Werkman	0595-551634	10-16	10-16	Op zaterdagmorgen misschien inwijding v.h. nieuwe gevluht
Leegkerk [39]	De Jonge Held	H.E. Hut	0594-549709	12-17	12-17	Expositie van meer dan 35 soorten nestkastjes voor vogels, vlinders en hommels.
Niebert [47]	Zeskante molen	E.C. Broekema	0594-549989	10-12 + 13:30-17:00	NIET	Tentoonstelling: overlevingsmateriaal W.O. II
Nieuw-Scheemda [59]	De Westerse Molen	W. van Rheen	0598-446500	NIET	11:00-16:30	Er is een expositie van tekeningen van Groninger Molens en bij voldoende wind zal er gemalen worden.

Nieuw-Scheemda [60]	De Dellen	H. Tiddens	0598-446274	na de middag	na de middag	
Nieuw-Scheemda [61]	Tjasker	H. Tiddens	0598-446274	na de middag	na de middag	
Noordbroek [53]	De Noordstar	G. de Vries	0597-591931	10-16	NIET	Er wordt graan gemalen.
Noorddijk [54]	Noordermolen	T. Kalk	050-5416381	10-16	10-16	Rommelmarkt, kinderactiviteiten; koffie, thee, limonade.
Noorderhoogebrug [55]	Wilhelmina	Mieke Berghuis	050-3061677	10-24	00:00-16:30	"Wilhelmina draait door" ('s nachts geopend). Tussen 01:30 en 04:30 alle kilo-verpakkingen meel voor de halveprijs!
Pieterburen [23]	De Vier Winden	D.J. Tinga	0595-441389	NIET	10-16	
Spijk [13]	Ceres	H.F. de Haan	0595-432629	9-17	NEE	Op zaterdag is er een jaarmarkt; aansluitend: 20 uur het Bløf-concert (zie elders in dit blad).
Ten Boer [-]	Widde Meuln	K. van der Laan	050-3021712	10-16	11-16	Te zien: onderdelen van de nieuwe kapconstructie.
Ten Boer [14]	Bovenrijge	H. Wubbolts	0595-431222	9:00-12:30	NIET	
Ten Post [17]	Olle Widde	Anja Hoogduin	0596-533523	10-18	10-18	
Ter Haar [72]	Standerdmolen	A. Wever	0599-324346	10-16	NIET	
Uithuizen [68]	De Liefde	B. Poppen	0595-434825	10-17	NIET	
Uithuizemeeden [69]	Goliath	Ida Wierenga	0595-412724	10-16	10-16	Dijkwandeltocht op zaterdag.
Wedde [75]	Weddermarke	J.G.J. Bierhof	0599-313611	10-16	NIET	Expositie in de molen van het Waterschap en Staatbosbeheer. Genieten van de omgeving.
Westerwijtwerd [49]	Zeldenrust	A. Bosch	0595-552682	10-17	10-16	
Westerwijtwerd [50]	De Palen	D.W. Reitsema	0594-516246	10-16	NIET	
Winschoten [77]	Molen Dijkstra	B. Oomkens	0597-414269	11-16	NIET	Draaien (de historische molenmakerswerkplaats is gesloten).
Winsum [80]	De Ster	E.J. Vink	06-45834293	13:00-16:30	NIET	
Zuidwolde [6]	Krimstermolen	J.H. Wolthuis	050-3024154	10:00-16:30	10-16	Zondag zal gastmolenaar J. Knecht van de Achterste Molen te Hellouw (Gld) op de molen aanwezig zijn.
Zuidwolde [8]	't Witte Lam	Mieke Berghuis	050-3061677	NIET	NIET	
Zuidwolde [9]	Koningslaagte	Mieke Berghuis	050-3061677	10-17	NIET	

Onbekende molens

Soms komt langs een niet geheel te reconstrueren Somweg een molenafbeelding binnen bij het Groninger Molenarchief waarvan MEN zegt dat er een Groninger molen op te zien is.

In dit geval is de afgebeelde molen inderdaad afkomstig uit de provincie Groningen. Het is een molen uit Wedderveer die heeft gestaan tegenover de plaats waar nu de spinnenkop van Dost staat (Hoofdweg 24, aan de andere kant van de weg). De molen is in 1960-1961 door molenmaker Meeden-dorp overgebracht naar Aruba. Hoe de toestand van de molen nu is, hebben we nog niet kunnen achterhalen.

De bewering op de afbeelding dat de passaat zo krachtig is dat de wieken moeten worden geblokkeerd, is opmerkelijk. Het prettige van passaatwind is nu juist dat hij zo voorspelbaar is: constant en uit één richting – wat wil een molenaar nog meer? Eigenlijk is een kruierwerk zo ongeveer overbodig. Misschien is er echter een dagelijkse gang in de wind. Waarschijnlijk is dit effect niet erg groot omdat Aruba immers maar een klein stukje land is temidden van heel veel water.

Wat anders is, dat in het Caribische gebied met enige regelmaat *hurricanes* voorkomen die verwoestend te keer gaan. Voor de productie van rietsuiker

zijn in dat gebied windmolens van Hollands model in gebruik geweest om de stengels te kneuzen opdat de suiker er beter uitgekookt kan worden. Via een klein spoorwiel werden twee verticaal draaiende cilinders met axiale ribbels aangedreven waar slaven de stengels tussen moesten steken. Het laat zich raden welke verschrikkelijke bedrijfsongevallen daarmee gebeurden (niks geen arbo-hekjes). Na de suikercampagne werden deze molens voor de zekerheid gedemonteerd opgeborgen; met pen-en-gatverbindingen is dat eenvoudig te doen. De molens waren helemaal doorzichtig: het heeft in die situatie geen zin een bedekking aan te brengen op de kap en de romp. Bovendien is het met de open structuur makkelijker de rietstengels aan en af te voeren.

Originele Groningse molen, in 1961 overgebracht naar Aruba. De wieken kunnen draaien, maar staan vast, omdat de passaat zo krachtig is.

Volgens de palmen komt de passaat van achteren op het gevlucht...
www.moorsmagazine.com/boekenhoek/aruba.html (met dank aan K. Mebius, Groningen)

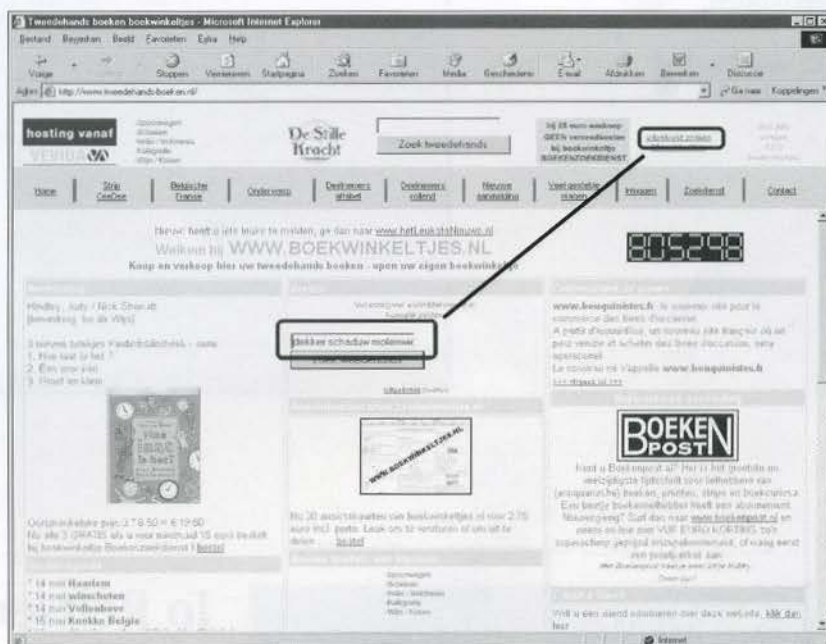

Nieuwe boeken vinden en naanschaffen is makkelijk genoeg: er zijn ruim voldoende bladen en andere publicaties die u aansporen tot kopen. Maar als de verhoudingen andersom liggen en u op zoek bent naar een oud of uitverkocht boek, is het lastiger.

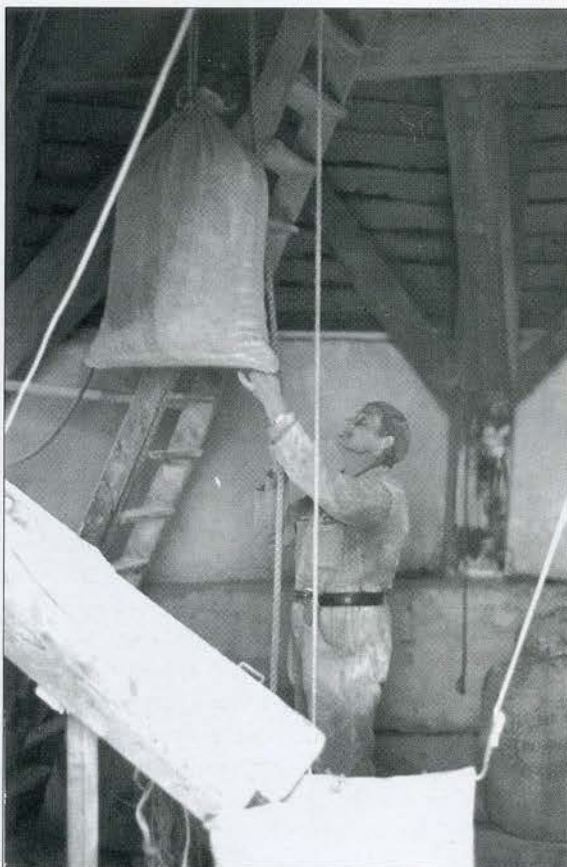
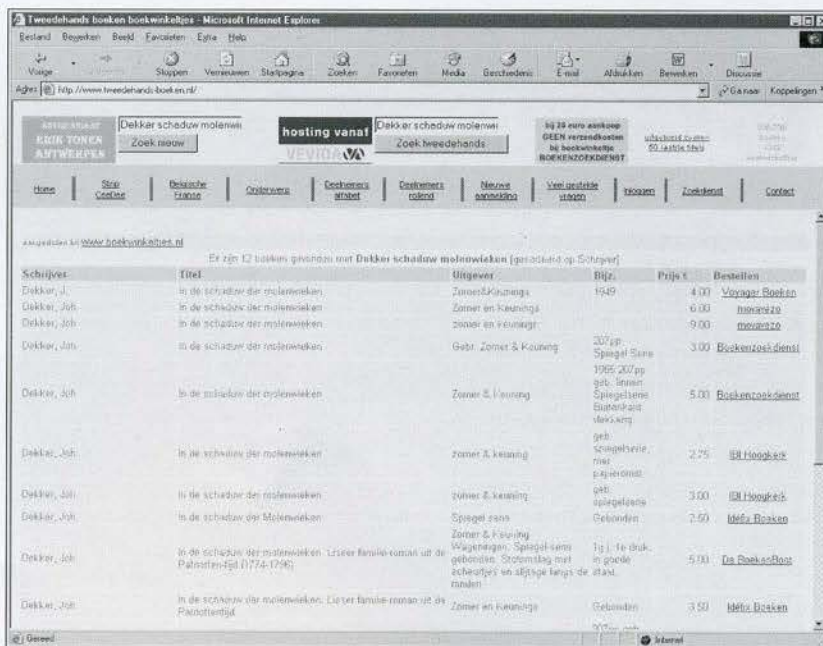
Beschikt u over zeer veel tijd, geld en geduld, dan kunt u antiquaren aflopen tot u het gewenste boek gevonden hebt. Grote en bekende tweedehands boekwinkels bieden wellicht een grotere trefkans, maar hun reputatie en omvang komt u tegen in de gevraagde prijzen. Internet overspoelt u niet alleen met veel onzin maar ook met handige hulpmiddelen, zoals zoeksystemen voor boeken. Veel kleine boekwinkeltjes en particuliere verzamelaars die boeken willen verkopen, hebben zich verenigd in de Boekenzoekdienst op het adres www.tweedehands-boeken.nl

Schrijver dezes trof in de boekenkast van een vakantiehuisje in Portugal een streekroman aan over een molenmakersfamilie in Lisse in de Patriottentijd (einde van de 18e eeuw). Geen hoogstaande literatuur, niet over Groningen, overgoten met een stevige brave moraal en godvruchtigheid en gezien de vormgeving al zo'n vijftig jaar oud. Op een rommelmarkt laat je zoiets liggen, maar op bed met iets griepigs bleek het erg makkelijk weg te lezen. Dat ligt zeker ook aan het feit dat de schrijver Joh. Dekker zich goed heeft ingewerkt in zijn onderwerp. Ik herinner me niet dat ik hem heb kunnen betrappen op molenonzin.

Terug thuis speet het me dat ik de eigenaar van het boek niet gevraagd had het te mogen overnemen. Het gokje dat er via startpagina.nl wel een of andere boekwinkel-site te vinden zou zijn, bleek correct. Met het hierboven genoemde adres als resultaat.

J.C. van Driel

Op 24 maart 2005 overleed Johannes Reitsema, oud-molenaar op de molen *Aeolus* (90) te Oudehove [57].

Foto: Collectie Groninger Molenarchief

Over molengekken: de Plaatjesmaker en de Stofhapper

Molens zijn een heleboel verschillende dingen tegelijk. Ze zijn een icoon van Nederlands vernuft en doorzettingsvermogen, indrukwekkend, leuk, mooi, intrigerend, historisch belangrijk, noem maar op. Het is dan ook niet zo gek dat molens allerlei verschillende interesses aantrekken: er is meer te doen met molens dan behouden en laten malen alleen! Twee hierboven nog niet genoemde interesses

Harmannus Noot: Plaatjesmaker

Hoe kom je zo molengek?

Zoals vaker liggen ook bij hem de wortels van molengekte in de avontuurlijke schoolleeftijd. Bij het van en naar school fietsen kwam hij elke dag langs de indrukwekkende molen *Eva* (124) in Usquert [71]. Dit inspireerde zo dat hij als 17-jarige bij molenmaker Doornbos is gaan werken. Bij het werken aan de molens hebben de verhalen van collega Simon Smit hem verder geïnteresseerd in de elegante en historische techniek en andere aspecten van molens.

Naast zijn werk in de molens, is hij vrij snel begonnen met langs de molens te gaan, op de brommer. Daarbij is hij al vroeg begonnen met oefenen voor de opleiding tot vrijwillig molenaar bij Lub Brink op de Helpermolen. Via merkwaardige paden is hij in de officiële opleiding tot vrijwillig molenaar geraakt en voor het examen geslaagd op 14 mei 1980, op zijn verjaardag!

Naast zijn interesse als vrijwillig molenaar, heeft hij een diepgewortelde verzamelwoede voor molenzaken: hij wil 'alle molens hebben'. In Nederland-

worden belicht in dit tweeluik van molengekken. De molengekte gaat voor de één over verzamelwoede en het gevoel voor de mooie molens (Plaatjesmaker), voor de andere gaat de molengekte over het zoeken naar de historie van de molens en de jacht naar het gevoel van de grappige, boeiende of treffende onbekende feiten (Stofhapper).

Molenland is hij daarin zeker niet de enige: veel mensen maken er een sport van om alles wat er aan afbeeldingen van molens bestaat, te verzamelen. Zeker in de tijd dat hij begon met Groninger molens bekijken, waren niet van alle molens ansichtkaarten te 'scoren'. Daarom is hij al in zijn brommertijdperk begonnen met het fotograferen van molens. 'Maar ook van andere historische objecten: ik heb zo langzamerhand een aardig oog voor monumenten gekregen'.

Wat is een mooie foto?

'Veel mensen fotograferen molens stilstaand van de voorkant. Dat maakt de molen passief en saai. Een mooiere manier vind ik om de foto iets te laten verklappen over de functie en actie van de molen. Ik fotografeer graag schuin van voren, zodat je de vangstok en de wieken ziet. Ook moet bij een poldermolen de uitstroom of de vijzelbak niet vergeten worden'. Daarnaast wil hij graag molens in verschillende posities en omstandigheden vastleggen. Dat kan zijn bij zonsondergang of als er werkzaamheden aan de molen gebeuren. 'Ik wil ook graag actie op een foto kunnen zien.' Daarom zijn opgetuigde molens met een opgetrokken vang

favoriet. En natuurlijk het liefst met een mooie wolkenlucht: bij een mooie wolkenlucht trekt hij er zo snel mogelijk op uit om zijn kans te grijpen. 'Zoals met die foto van *De Biks* in zonsondergang. Die was zo goed gelukt dat ik hem naar RTL4 heb gestuurd, en daar is hij getoond als achtergrond bij het weer.' Tegenwoordig is hij ook meer geïnteresseerd geraakt in het fotograferen van de mensen en activiteiten rondom de molen.

Zijn molenfotografie heeft wel wat extreme trekjes. Zo heeft naast hem ook zijn familie een hele goede kijk gekregen op waar de volgende te fotograferen molen zou kunnen zijn. 'De kinderen wisten in Denemarken al heel snel het bord 'Møllevvej' te spotten. Er is wel heel wat snoep voor nodig geweest om de kinderen er bij te houden in de zoektocht naar mooie plaatsen. Maar het is natuurlijk wel vaak zo dat molens op heel mooie plekken staan: je ziet een land op een heel andere manier'. Daarnaast is het hebben van veel materiaal natuurlijk heel mooi, maar het wordt wel wat moeilijk om er wat mee te doen als de hobbykamer uit zijn voegen barst. Nu er een dochter uit huis gaat, komt er waarschijnlijk wel weer meer levensruimte voor de verzameling.

Hij is in het hele land bekend om zijn molenfoto's. Hij is al geruime tijd de altijd bereidwillige hofleverancier van materiaal voor vele molenbladen, zoals ook voor onze *Nieuwe Zelfzwichter*. Deze toegankelijke manier van omgaan met zijn materiaal leverde hem op 19 maart 2005 de waarderingsprijs van Vereniging De Hollandsche Molen op: de *Stichting Molengiftenfonds voor Vernuft en Volharding* kende hem deze prijs toe 'Als blijk van waardering voor het vernuft en de volharding waarmee hij als molenvriend, vrijwillig molenaar en molenfotograaf altijd klaar staat voor een ander, en de schoonheid van de molens weet te promoten'.

Hoe ziet de toekomst er uit?

Plannen heeft hij genoeg. Zijn verzamelwoede is nog lang niet geblust, en er is nog menig ruilbeurs af te struinen. Hij zit een beetje in een foto productie dipje, maar de goede moed komt wel weer. Wellicht gaat hij meer doen met het fotomateriaal in bijvoorbeeld digitale presentaties voor voordrachten. 'Ik heb series foto's die prachtig weergeven hoe bijvoorbeeld restauraties zijn gebeurd'. Tijdgebrek is zoals bij vele molenliefhebbers ook bij hem het grote probleem.

De fotograaf gefotografeerd

Foto: K. Noot, Haren

Wat mist er in het Groninger molenleven?

Voor de molenverzamelaar zijn activiteiten waarbij de liefhebbers samenkomen belangrijk, zoals een nieuwjaarsreceptie, en contactdagen met lezingen en ruilbeurzen (hoewel over het laatste erg goed nagedacht moet worden voordat zoiets succesvol buiten de randstad georganiseerd kan worden). Voor de liefhebber van beeldmateriaal is het duidelijk dat een molenblad in kleur zou moeten zijn, en doordrenkt met fotomateriaal. 'Dat is het beste om de interesse in molens te wekken. Een foto van een molen trekt altijd!'

Henk Vos: Stofhapper

Hoe kom je zo molengek?

De geschiedenis van Henk als Groninger molengek begint wanneer hij in 1992 naar Oost-Groningen verhuist. Groningen is mooi, rustig en heeft een actief verenigingsleven. Daarin wilde hij buitenshuis ook iets in gaan doen. In 1993 ziet hij een advertentie voor de opleiding tot vrijwillig molenaar in een plaatselijk bokkeblaadje. 'Molens vind ik prachtig, vanwege de eenvoud en perfectie van techniek, goed genoeg om vele eeuwen te doorstaan.' Hij is aan de opleiding begonnen bij instructeur Gerda Koster, maar vond toen niet de energie om de cursus te voltooien. Debet hieraan was grotendeels de behoorlijk ontoegankelijke leerstof, maar ook de aan den lijve op Velkamp's Molen ondervonden lichamelijke problemen met lage temperatuur. 'Dit zou van mij alleen een mooi weer molenaar maken, en dat is voor mij niet goed genoeg'.

Hij komt al snel ook in contact met het fenomeen 'Molenarchief'. Dit bleek een zeer gezellige enig-

Henk Vos overziet een slagveld

Foto: L. Venema, Zuidbroek

zins chaotische verzameling van molengegevens en behorende werkgroepleden te zijn, die in het waterschapsgebouw in Appingedam samenkwamen. Het duurde niet lang voordat ideeën en systemen werden bedacht om orde te scheppen, in een aanzet om de gegevens beter toegankelijk te maken. 'Ik herinner me van deze periode de pogingen tot ordening met serpentines van kettingformulieren, en de knijperharde ongenueerde (terechte) kritiek van mensen met verstand van archiveren. Dit ontmoedigde mij natuurlijk slechts tijdelijk'.

Het verzamelen van molengegevens van het waterschap was als gast van het waterschap redelijk goed mogelijk. 'De dijkgraaf was ook zeer positief over het Molenarchief, en nog steeds verdient de ondersteuning door het waterschap alle hulde!' Het vergaren van boeken en van teksten en foto's uit het Provinciale archief en uit waterschapsarchieven, veelal samen met Lucas Venema (zijn sparringpartner in archiefzaken en merkwaardigerwijze op dezelfde dag jarig), nam een grote vlucht. 'Dit kwam voornamelijk door de continuïteit: elke dinsdag waren we bezig, en dan krijg je op den duur gewoon heel veel bruikbare informatie'. Het archief bezit nu behoorlijk veel boeken, tijdschriften, molengegevens, krantenknipsels, en dit alles over Groninger (maar ook Friese en Drentse molens, en ook nog wel wat meer, het is moeilijk om te zeggen dat iets niet leuk is voor het archief), maar ook ander materiaal, zoals enkele molenfilms. Het is als een eerbetoon aan de noeste verzamelaars in het archief te zien dat aan het archief geregeld molenverzamelingen krijgen aangeboden.

Waarom de zucht naar archiefkennis?

Zijn eerste reactie is 'Weet ik niet'. Maar al snel komt een interesse in geschiedenis om de hoek kij-

ken. Hij wil graag het verhaal achter de geschiedenis ontdekken. 'Ik denk dat ik op zoek ben naar weetjes, kleine bewijzen van hoe vroeger het leven in mekaar zat, en molengeschiedenis is een erg levende geschiedenis waarover veel te vinden is. Ik krijg er kippenvel van als ik iets vind in de trant van een vergunning voor een watermolen in Ter Apel in de 15^e eeuw. Prachtig!' Hij heeft regelmatig iets over het archief geschreven, en dat is niet een gemakkelijke opdracht, maar hij ziet een mooie toekomst voor schrijvers in het archief. 'Er ligt een schat aan behoorlijk ontsloten informatie'. Een hoogtepunt vind hij de fototentoonstelling in Appingedam ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van de Vereniging. Daarin heeft het archief zich bekendheid gegeven, en ook kwam er externe waardering in geld van de Provincie voor de aanschaf van computers.

Hoe zie je de toekomst van het archief?

In het archief is de betrokkenheid van de vrijwilligers uitermate groot. 'Soms denk ik wel eens: misschien wel te groot. Dat kan ontwikkeling remmen'. Vooral de vraag wat er met het door de archiefmedewerkers opgebouwde archief gaat gebeuren houdt de medewerkers in de greep. Het mooiste zou het zijn als het archief veiliggesteld wordt, zodat de mooie en groeiende verzameling niet kan versplinteren. 'Het is goed dat dit in Het Groninger Molenhuis gebeurt door het eigendom onder te brengen in een aparte 'Stichting Groninger Molenarchief': het archief is daarmee veiliggesteld, maar wel volledig onderdeel van het Molenhuis. De functie van het molenarchief moet nóg meer dan nu een verzamelplaats worden, enerzijds van vrijwilligers en verzamelaars, anderzijds van algemeen publiek. Er kan nog meer naar buiten gegaan worden, met voordrachten, presentaties, markten, etc. Het archief is daarvoor zeer waardevol. Daarnaast hoopt hij dat ondanks de pogingen om een groter publiek te bereiken, de intieme sfeer binnen het archief altijd zal blijven bestaan: 'Dit is de peiler waarop het archief gegroeid is. De mogelijkheid om binnen een vriendenclub aan zoiets moois als het archief te bouwen is uniek en daarbij nog ontzettend leuk ook!'

In de serie *Krasse Knarren*:

Lemminga en *De Dellen*: een dubbel jubileum van molenaar en molen

De heer Roelof Lemminga bereikte op 24 april dit jaar de respectabele leeftijd van 90 jaar. Samen met zijn vrouw werd deze actieve en zeer vitale molenaar (vroeger beroeps en nu vrijwillig) op vrijdag 29 april getrakteerd op een feestje op 'zijn' molen *De Dellen* die 150 jaar geleden werd gebouwd - een dubbel feest dus.

Het programma startte in de naast de molen gelegen boerenschuur (gelukkig wel, want het was koud) met koffie en de gebruikelijke speeches met cadeaus. Onder andere werd een ingelijst exemplaar van de fraaie nieuwe Erfgoedkaart van de provincie Groningen uitgereikt.

De molen was voorzien van vlaggetjes en hij draaide, zij het niet al te hard. Na de toespraken werden de aanwezigen naar buiten verwezen, uiteraard naar de molen waar een toneelstukje werd opgevoerd met de titel *Pegel* (zie elders in dit blad voor de betekenis van dit begrip). De spelers - de molenaar met vrouw en dochter, de boer en de man van het waterschap - zetten met veel enthousiasme een aardig stukje acteerwerk neer.

Na het laatste applaus begaven alle aanwezigen zich weer naar de schuur. Daar konden hapjes en drankjes genuttigd worden en natuurlijk was er gelegenheid voor aangename en informele gesprekken. Rond een uur of vijf keerden de eerste mensen huiswaarts, iedereen die dat wilde kon een exemplaar meenemen van een (door Molenstichting Oldambt voor de gelegenheid samengesteld) boekje over onder andere de geschiedenis van de molen (herplaatst) en over de molenaar.

Op 1 mei is de heer R.P. Lemminga opgevolgd door de heer Hans Tiddens als molenaar op *De Dellen*.

Het echte leven is toneel...

Foto: H.Noot. Haren

De gaande en de komende man

Foto: H.Noot. Haren

AGENDA

10 juni	Groninger molens in beweging: 10:00 – 12:30 Symposium <i>Groninger molens in beweging</i> 14:00 uur Opening Het Groninger Molenhuis daarna Festiviteiten in en rond de molen <i>De Lelie</i> in Eenrum voor jong en oud
11 en 12 juni	GRONINGER MOLENWEEKEND
25 en 26 juni	Brabants Molenweekend (info: www.molens.net/nb)
26 juni	Westlandse Molendag (zie: Ander molennieuws)
27 augustus	Drentse Molendag (zie: Ander molennieuws)

Open dagen Oostgroninger Molens

4 juni	Molens in de gemeente Bellingwedde (1)
11/12 juni	Groninger Molenweekend
18 juni	<i>De Dellen</i> te Nieuw Scheemda
25 juni	<i>De Liefde</i> te Uithuizen
2 juli	<i>De Noordermolen</i> in Noordbroeksterhamrik
9 juli	<i>Noordstar</i> in Noordbroek
16 juli	<i>De Onrust</i> in Oude Pekela
17 juli (zondag)	<i>Westerse molen</i> te Nieuw Scheemda
23 juli	<i>De Liefde</i> te Uithuizen

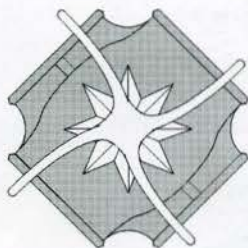
(1) De molens in de gemeente Bellingwedde zijn: *Veldkamp's meuln* in Bellingwolde, *Nieman's meuln* in Veerveen, *De Korenbloem* in Vriescheloo, poldermolen *Weddermarke* te Wedderbergen en de spinnenkop te Wedderveer.

Vaste molenopenstellingen

Delfzijl	Molen <i>Adam</i> is elke zaterdag van 14:00 – 17:00 uur open.
Farmsum	De <i>Aeolus</i> is elke dinsdag- en donderdagmiddag open (m.u.v. de schoolvakanties).
Garsthuizen	De <i>Hoop</i> is geopend op zaterdagmiddag en incidenteel op zondag (0595) 552223.
Leegkerk	De <i>Jonge Held</i> is iedere tweede zaterdag en zondag van de maand open, of na afspraak met molenaar Hilbrand Hut: (0594) 549709.
Niebert	De zeskante korenmolen te Niebert is geopend op zaterdag van 13:30 tot 17:00 uur, of na afspraak met molenaar Broekema: (0594) 549989.
Nieuw Scheemda	De <i>Dellen</i> is elke maandagavond tot zonsondergang open.
Ten Boer	<i>Bovenrijge</i> is iedere zaterdag van 9:00 tot 12:00 uur open
Uithuizen	De <i>Liefde</i> is elke dinsdag en donderdag van 10:00 tot 16:00 uur open.
Uithuizerveen	De <i>Goliath</i> is elke zaterdag en zondag van 13:30 tot 17:00 uur open.
Vriescheloo	De <i>Korenbloem</i> is elke zaterdag en zondag van 10:00 tot 16:00 uur geopend.

Olieslaan in de olie- en korenmolen Woldzigt te Roderwolde

4 juni	van 13.30 tot 17.00 uur	10 augustus	van 19:00 tot 21:00 uur
2 juli	van 13.30 tot 17.00 uur	24 augustus	van 19:00 tot 21:00 uur
6 juli	van 19:00 tot 21:00 uur	27 augustus	van 10:00 tot 16:00 uur
6 augustus	van 13.30 tot 17.00 uur	3 september	van 13.30 tot 17.00 uur

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

